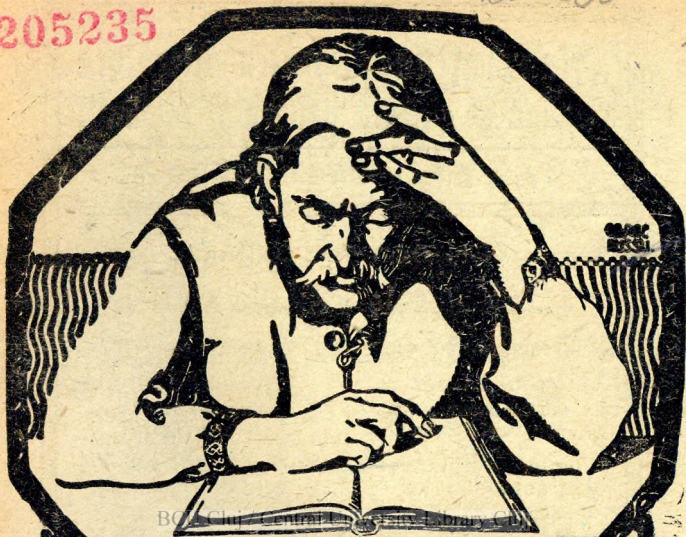

205235

205235

BC "Cluj Central" Library Cluj

BIBLIOTECA POPORALĂ
A „ASOCIAȚIUNII”

Anul XI.

Nr. 101.

I.

Mitropolitul Andrei Șaguna

DE

Dr. Ioan Lupaș,
profesor universitar.

IUNIE — SIBIIU 1921.

Prețul 3 Lei.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

—≡ Intemeiată la 1861. ≡—

PREȘEDINTE DE ONOARE:

M. Sa Regele FERDINAND I.

Președinte activ:

Andrei Bârseanu,
senator, membru al
„Academiei Române“.

Vicepreședinte activ:

Dr. Vasile Suciș,
mitropolit de Alba-
Iulia și Făgăraș.

Comitetul central al «Asociațiunii» numără 30 de fruntași din toate păturile societății românești.

 E de datoria fiecărui bun Român să sprijinească „Asociațiunea“ abonând publicațiile ei și înscriindu-se de membru.

Taxele de membri sunt următoarele:

Membru fondator al Casei Naționale, odată pentru totdeauna	Lei 1000.—
Membru fondator al «Asociațiunii», odată pentru totdeauna	„ 400.—
Membru pe viață al «Asociațiunii», odată pentru totdeauna	„ 200.—
Membru activ al «Asociațiunii», anual	„ 10.—
Membru ajut. al «Asociațiunii», anual	„ 2.—

BIBLIOTECA POPORALĂ A „ASOCIAȚIUNII“.

←• PUBLICAȚIUNE PERIODICĂ LUNARĂ. •→

Anul XI. — Nr. 101.

Mitropolitul Andrei Șaguna

de

Dr. Ioan Lupaș,
profesor universitar.

IUNIE — SIBIIU.
„EDITURA ASOCIAȚIUNII“
1921.

I.

Bunicii lui Șaguna.

Când a fost mai mare lipsă de un arhieriu înțelept și energic, care să poată povățui corabia bisericii ortodoxe române din Ardeal, și în vârtejul valurilor celor mai potrivnice, spre limanul mântuirii, când a sosit „plinirea vremii”, — atunci s'a milostivit bunul Dumnezeu și a trimis Românilor ardeleni pe cel mai vrednic și mai însemnat dintre toți arhierii bisericii noastre ortodoxe, pe Andrei Șaguna. Acesta a fost fiul unei familii de neguțători macedo-români din orașul Mișcolț, al lui Naum și Anastasia Șaguna.

Mulți Români din Macedonia și-au părăsit în veacurile XVII. și XVIII. vetrele părintești din cauza prigonirilor cârmuirii păgâne, care le umplă sufletul de amărăciune și nu-i îngăduia nici să se roage lui Dum-

nezeu în limba lor strămoșească. Fiind oameni harnici și isteți, acești Români dreptcredincioși, după ce au luat toiagul pribegiei în mână, se așezară cu familiile lor prin orașele mai mari din Ungaria și Austria, începură a purtă negoț întins și ajunseră astfel la bunăstare materială.

Dar ori-unde ar fi fost ei așezați și ori-cât de bine le-ar fi mers, nu-și uitau nici odată de frații lor de acasă, pe cari știau, că i-au lăsat în suferință, sub ploaia de asuprelă a păgânilor. Din prisosul agonisitei lor trimiteau și acestor oameni năcăjiți ajutoare de bani. Pe de altă parte cei plecați de acasă trăiau pretutindeni în cea mai bună înțelegere și dragoste frățească unii cu alții. După ce apucau mai multe familii într'un oraș la oarecare stăricică materială, cel dintâi lucru al lor eră, că strângeau bani și-și făceau câte o biserică, în care să se poată rugă lui Dumnezeu așa, cum au pomenit ei din moși-strămoși.

Astfel se așezară și în orașul Mișcolț (comitatul Borsod, în Nordul Un-

gariei) pe la anul 1606 câteva familii de Români macedoneni, cari cu timpul se sporiră binișor, încât pe la anul 1728 erau în acest oraș vre-o 300 de neguțători români cu familiile lor. Dupăce biserica lor zidită în secolul XVII. s'a învechit și s'a stricat, ei se gândiră că ar trebui să-și facă una nouă, mai frumoasă și mai încăpătoare, căci acum îmbogățindu-se, le dădea mâna mai bine. Înaintară deci rugăminte către împăratul Iosif II, care dupăce a dat voie să-și zidească și Românii ortodocși biserici frumoase, cu turn și cu clopote, — cum au zidit pe timpul lui Săliștenii (biserica cea mare), Făgărășenii și cei din Oradea-mare, — a încuviințat și cererea Românilor din Mișcolț. Astfel ei se apucară și zidiră în 20 de ani una dintre cele mai frumoase biserici ortodoxe-române, câte se află în Țara Ungurească. Multă osteneală, mari greutăți și cheltueli felurite se cer la zidirea unei astfel de biserici și în timpul de față. Dar în vremea veche se cereau și mai multe.

Dupăce își văzură bunii credincioși isprăvită frumoasa lor biserică, în semn de amintire pentru viitorime, săpară pe un perete al ei, în cuvinte grecești, rândurile următoare: „Această biserică a Sfintei Treimi s'a întemeiat pe timpul puternicului împărat Iosif II., regele Ungariei, și s'a isprăvit în anul 1806 pe timpul puternicului împărat Francisc II., regele Ungariei, cu cheltuiala fraților români din Macedonia“.¹

Intre acești frați români, cari n'au pregetat a-și deschide punga și a jertfi din avutul lor pentru a înălța un frumos altar de închinare Domnului, e însemnat la locul al 3-lea Evreta Șaguna, bunicul despre tată, iar la locul al 12-lea Anastasiu Mihail Muciu, bunicul despre mamă al mitropolitului Șaguna. Din astfel de bunici jertfitori pentru casa Domnului, păzitori ai părinteștilor obiceiuri și doritori de înaintare, este ușor de înțeles, cum a putut

¹ Cf. Pericle Papahagi: «Scriitori aromâni în sec. al XVIII-lea. București, 1909 (ediția «Academiei Române») p. 45—46 nota.

să răsară un nepot atât de vrednic, care să-și închine întreagă vieța în slujba lui Dumnezeu, pentru înălțarea bisericii și pentru fericirea poporului său, cum a făcut Andrei Șaguna. Dar meritul cel mai mare pentru creșterea lui cea bună creștinească și românească îl are, fără îndoială, înțeleapta și evlavioasa lui mamă: Anastasia. De aceea se cuvine, să facem aici amintire, în câteva cuvinte și despre vieța și vrednicia ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anastasia, mama lui Șaguna.

Anastasia, fica lui Anastasiu Mihail Muciu, s'a născut în Mișcolț la anul 1785. Părinții ei s'au îngrijit să-i dea o creștere aleasă, în frica lui Dumnezeu, în cinstea și tăria credinței străbune. La vârsta de 17 ani s'a măritat (1 Maiu 1802) după neguțatorul văduv Naum Șaguna, fiul lui Evreta. Nu trecuse tocmai un an, când Anastasia — deși atât de tânără — era mamă fericită. Dumnezeu o dăruise

cu un copilaș, căruiă în botez i-a pus numele Evreta,¹ ca să-i facă o bucurie bunicului. După alți trei ani, la 1806, în anul când s'a isprăvit frumoasa biserică din Mișcolț, familia Anastasiei se mai sporì cu o fetiță, Ecaterina.²

Iar sfârșitul anului 1808 pe lângă bucuria, pe care o aduce la casa oricărui bun creștin sfânta sărbătoare a „Nașterii Domnului“, i-a mai adus un al treilea copil, o adevărată binecuvântare cerească pentru familia ei, dar mai ales pentru biserica noastră. Acestui copil i s'a dat în botez numele Anastasiu, după al mamei și al bunicului său. În „protocolul botezaților“ din Mișcolț s'a păstrat despre nașterea și botezul acestui minunat copil următoarea însemnare: „Anastasiu, fiul lui Naum Evreta Șaguna și al soției sale Anastasia s'a născut în 20 Decemvrie și s'a botezat și miruit în 28 Decemvrie 1808 prin mine preotul

¹ Născut la 11 Februarie 1803, botezat la 15 Februarie acelaș an.

² Născută la 27 August 1806, botezată la 2 Septemvrie acelaș an.

Constantin (Vule). Naşul lui a fost Anastasiu, fiul lui Adam Gherga".¹

Dela o vreme Naum Şaguna a început a scăpătà şi a sărăci. Fiindcă sărăcia şi necazurile nu sunt totdeauna sfătuitori buni, ci adeseori răpun pe cei slabi de înger, ori îi îndeamnă la fapte neiertate, aşà s'a întâmplat şi cu Naum: pierzându-şi tăria sufletească de a mai luptà cu necazurile vieţii şi speranţa de a le puteà învinge, făcù un pas foarte greşit.

Făcându-i-se promisiunea, că dacă va trece la biserica romano-catolică, i se va uşurà soarta şi va primì ajutoare pentru creşterea copiilor săi, a intrat la tocmeală cu arhiepiscopul Stefan Fischer din Agria (Eger), care l-a înduplecat să-şi părăsească legea părinţilor şi să treacă la biserica romano-catolică dimpreună cu copiii săi.

Auzind Anastasia de acest pas greşit al soţului său Naum, a rămas adânc mâhnită. Ea nu voià cu nici

¹ Cf. Dr. I. Lupaş: Viaţa unei mame credincioase — reproducere din revista «Biserica Ortodoxă Română». Bucureşti, 1910 p. 8—9.

un preț să-și lase copiii în grija unui străin, fie acela arhiepiscop sau orice fel de domn mare. Căci își simțea datorința de mamă creștină de a îngriji înșasă de creșterea copiilor săi. De aceea a părăsit pe Naum și luându-și copilașii cu sine, s'a așezat la bunul ei părinte Anastasiu Mihail. Când au ajuns însă copiii în vârsta de a cercetă școala, s'a pomenit cu porunci mai înalte, ca să-i dea în grija arhiepiscopului romano-catolic spre a-i crește, dupăcum le-a fost înțelesul cu nefericitul Naum.

Atunci s'a început lupta frumoasă și înălțătoare a Anastasiei, care a știut să-și apere copiii, ca o leoaică puii săi, cu toată îndrăzneala și înțelepciunea, veghind ca o sentinelă neadormită, ca nici decum să nu se deslipească sufletele lor de biserica părinților. Căci ea eră pătrunsă până în adâncul sufletului său de adevărul, că credința cea mai sfântă și mai curată este aceea, în care am fost botezați, în care s'au închinat și au răposat părinții și străbunii...

Anastasia s'a împotrivit deci timp îndelungat poruncilor mai înalte și a umblat pe la curtea din Viena, rugându-se cu lacrimi în ochi, să nu fie despărțită de copilașii aceștia, cari erau singura mângâiere a vieții ei văduvite. Dar rugămintea ei n'a aflat ascultare deplină. Atâta i s'a îngăduit totuș, ca ea să rămână împreună cu copilașii săi și să le poarte de grije, până când vor isprăvi școalele catolice din Mișcolț.

Deși copiii erau considerați acum ca romano-catolici, Anastasia ca o mamă foarte vrednică și înțeleaptă, i-a știut crește totuș în cea mai frumoasă alipire față de biserica ortodoxă, dându-le învățături bune, trimițându-i în zile de sărbători cu prescuri și cu alte daruri la altarul bisericii zidite, cu cheltuiala părinților săi și a altor creștini evlavioși.¹ Așa copiii,

¹ Mitropolitul Ioan Meșianu mi-a împărtășit, că în Noemvrie 1865, fiind împreună cu Șaguna la dieta din Cluj, la 21 Noemvrie, când se serbează «Intrarea în biserică», l-a chemat Șaguna în odaia sa și a început să-i povestească cu vădită emoțiune amintiri despre iubita sa mamă Anastasia, care-l trimitea în copilărie cu prescuri la biserică în toate sărbătorile, dar mai ales la săr-

dupăce au isprăvit școalele înalte catolice, n'au voit să rămână credincioși ai bisericii arhiepiscopului Fischer, ci s'au întors rînd pe rînd toți trei în sânul bisericii ortodoxe, pentru care evlavioasa Anastasia a știut sădî în sufletele lor, din cea mai fragedă pruncie, toată dragostea și alipirea.

Copilul cel mai mic, Anastasiu, a cărui soarte ne interesează mai de aproape, și-a început studiile elementare în școala „greco-valahă” din Mișcolț,¹ a continuat apoi tot acolo și cursul secundar al gimnaziului catolic, iar cursul superior l-a terminat la vârsta de 18 ani cu succes eminent în gimnaziul călugărilor piariști din Pesta. În nemijlocita apropiere a ace-

bătoarea aceasta a «Intrării Maicii Domnului în biserică» ținea foarte mult, să nu lipsească darul ei dela sf. altar. Această reminiscență ne arată, că în cursul mistuitoarelor lupte și sbuciumări sufletești Anastasia și-a pus toată nădejdea în ajutorul Maicii prea curate, cum fac cele mai multe mame creștine, și că a pătruns în sufletul ei înțelesul acestor cuvinte întăritoare din Paraclisul prea sfintei Născătoare de Dumnezeu: «O prea luminate nor, maica lui Dumnezeu, pe ceice luptă cu noi, surpă-i cu dreapta ta cea stăpânitoare și atotputernică, — și pe cei asupriți îi mântuește!»!

¹ Se păstrează acolo până în ziua de azi o bancă veche, în care a șezut Șaguna ca elev al acestei școale.

stei școale locuia unchiul Anastasiei, bogatul neguțator Atanasie Grabovsky, om cu legături întinse și cu mare atragere pentru toate afacerile bisericesti și culturale. Pentru meritele lui însemnate a fost ridicat la rangul de nobil cu titlul „de Apadia“. Fiindcă dădea multe ajutoare pentru scopuri naționale și culturale, Atanasie Grabovsky era numit „patronul Românilor“. Invățătorul școalei greco-române din Pesta, Stefan Popovici îi adresează la 1824 versuri de laudă pentru dărnicia și zelul său binecuvântat, zicându-i:

«Unde *pentru neam* se cere
Lucrezi fără 'ntârziere».

În casa acestuia a petrecut tânărul Anastasiu Șaguna, împreună cu mama sa, anii de student universitar. În toamna anului 1826 s'a înscris la universitate deodată cu prietinel său Iosif Eötvös, vestitul scriitor maghiar de mai târziu și în două rânduri ministru de culte și instrucțiune publică.¹ La

¹ Dr. I. Lupaș: «Șaguna și Eötvös» Arad 1913 p. 6.

9 zile, după ce a împlinit vârsta de 18 ani, și-a arătat dorința de a se întoarce și el în sinul bisericii strămoșești, cum făcuse mai înainte și frațele său Evreta și sora sa Ecaterina. Spre a-l abate dela această hotărîre a lui, i-s'a dat ca instructor un vestit orator catolic, profesorul universitar Augustin Popol, la care a trebuit să urmeze timp de 6 săptămâni explicația întregei doctrine religioase a bisericii romano-catolice. Însă nici iscusința pedagogică, nici darul oratoriei lui Popol nu l-au mai putut abate dela hotărîrea sa neînduplecată de a rămâne statornic în religia mamei sale, fiindcă era convins că rămânând în această religie, care își trage originea dela Christos, va dobândi fericirea cea vecinică. În sfârșit la 25 Iulie 1827 i-s'a dat acestui eminent tânăr învoirea preainaltă de a rămâne credincios bisericii sale ortodoxe.

Aici se curmă drama familiară, care îngrozise la început, între anii 1814—1816 atât de mult inima Anastasiei și o va fi sbuciumat și mai

târziu în toată curgerea celor 12—14 ani, cât timp și-a știut pe scumpul ei Anastasiu ca fiind, oficial, de altă lege decât dânsa.

După terminarea studiilor universitare (1829) Anastasiu Șaguna, urmându-și îndemnul inimii, dar de sigur ascultând și sfatul mamei sale, pleacă la Vârșeț, ca să învețe teologia, spre a deveni cu timpul slujitorul acelei biserici și credințe a lui Christos, pentru care s'a luptat cu atâta eroism evlavioasa și statornică sa mamă, Anastasia. Acî fu primit în casa episcopului Maxim Manuilovici, care erà nu numai Român de origine, ci aveà bune sentimente românești. Studiile teologice le isprăvì repede și cu rezultat strălucit. Prin deșteptăciunea sa firească și prin frumoasele cunoștințe, pe cari le adusese cu sine dela universitate, s'a distins atât de mult printre colegii și chiar profesorii săi, încât isprăvind cursurile teologice din Vârșeț mitropolitul sârb, Stefan Stratimirovici l-a chemat îndată ca profesor de teologie la Carloviț, unde pe lângă ca-

tedra profesorală i s'a dat și slujba de secretar al consistorului.

Ca să nu-l poată copleși valurile lumesti, ca să-și poată pune toate puterile în serviciul lui Dumnezeu și al poporului dreptcredincios, la 1 Noembrie 1833 a intrat în cinul călugăresc, luându-și în călugărie numele Andrei, adică „întâi chematul“.

În pasul acesta însemnat l-a însoțit pe lângă binecuvântarea mamei sale, credința puternică într'un ideal religios-național și convingerea, că numai pe această cale, a renunțării la plăcerile lumesti trecătoare, va putea să îndeplinească chemarea cea sfântă a vieții sale.

De mare însemnătate este și numele, pe care Șaguna și l-a ales în călugărie.

Ceice se decid a face pasul acesta nu numai de dragul de a fi călugări și a rămâne la adăpost de luptele și amărăciunile vieții sbuciumate, ci fiindcă se simt chemați, ca tocmai în această haină a renunțării, — îmbrăcați „cu zeaua dreptății și cu pavăza

credinții“ — să pășească pe arena luptelor aprinse ale bisericii și neamului lor, nu vor luă la întâmplare orice nume călugăresc, ci își vor alege unul în legătură cu ținta vieții lor și care să exprime încâtva scopul acestei vieți.

Astfel este probabil, că Șaguna — care în toate lucrările sale căută mai ales legătura cu vechimea cea bună și frumoasă a vremilor apostolești — când și-a ales numele Andrei, s'a gândit la apostolul, despre care cărțile vechi spun, că a propovedit el, cel dintâi, cuvântul evangheliei în aceste părți răsăritene, ajunse mai târziu în stăpânirea neamului nostru.

Evlavioasa Anastasia își simțiă acum inima plină de secerișul celei mai curate bucurii, văzând pe iubitul său fiu, călugărul Andrei închinat cu întreagă ființa și viața sa bisericei ortodoxe, pe seama căreia isbutise a-l salvă prin lupte atât de grele pentru ea, dar frumoase și înălțătoare pentru toți ceice vor și pot să înțeleagă însemnătatea lor.

În vârstă de 51 ani, cu sufletul împăcat, murì virtuoasa Anastasia și fu înmormântată la 17 Ianuarie 1836 de vestitul preot-scriitor Ioan Teodorovici în cimitirul „Kerepesi“ din Pesta, în cripta familiei Grabovsky de Apadia, unde peste câțiva ani se sălășluiră și rămășițele pământești ale lui Evreta și Ecaterina Șaguna.

Ca un fiu credincios și frate iubitor, Episcopul Șaguna așeză în anul 1849 la mormântul lor o cruce de piatră cu această frumoasă inscripție:

BEU Cluj / Central University Library Cluj

Mult iubitei sale mame Anastasia
 Prea prețuitului său frate Vreta
 Și dulcii sale surori Ecaterina
 Rădică monumentul acesta.
Andrei Șaguna Episcopul Ardealului
 1849.

III.

Alegerea lui Șaguna ca episcop.

Să vedem, în ce chip a ajuns *Andrei Șaguna* „episcop al Ardealului“. Biserica ortodoxă română din Ardeal a fost cârmuită dela 1811—1845

de episcopul Vasilie Moga, om blând și cu frica lui Dumnezeu, dar lipsit de energia trebuitoare unui episcop. Lumea îl cam cârtea, fiindcă cele mai însemnate slujbe bisericesti le dăduse nepoților săi și altor rudenii mai apropiate sau mai îndepărtate.

Murind Vasilie Moga în toamna anului 1845, mai ales nepotul său Ioan Moga, protopop al Săliștei, profesor seminarial și asesor consistorial în Sibiiu, ar fi dorit să ajungă în scaunul episcopesc. Mai eră apoi și Moise Fulea, protopop al Sibiiului, director al școalelor române gr.-or. din Ardeal și asesor consistorial, care deasemenea și-ar fi întins bucuros mâna după cârja arhierescă, pe care o purtase 34 de ani unchiul nevestei sale, Anghelina.

Dar dorința acestor doi nepoți ai episcopului Moga nu s'a împlinit, căci împăratul urmând sfatul mitropolitului sârbesc din Carloviț în vara anului 1846 a trimis la Sibiiu pe arhimandritul Andrei Șaguna în calitate

de vicar general al bisericii ortodoxe române din Ardeal.

Sosind în Ardeal, Șaguna fu întâmpinat cu receală și neîncredere, ceeace e ușor de înțeles. Întâi, fiindcă venià ca un om nou și necunoscut în părțile ardelenene. Apoi, fiindcă prin ivirea sa neașteptată puteà să nimească acum planurile de înălțare la treapta arhierescă a Ardelenilor de baștină. Și în sfârșit, fiindcă din partea unor oameni interesați s'au răspândit șvonuri, că Șaguna nu ar fi Român, ci Sârb.

Șaguna însă, dela întâia sa pășire pe pământul Ardealului, nu s'a înfățișat ca un străin, ci ca un prietin și părinte iubitor al poporului nostru. În drumul său spre Sibiiu mulți Români și străini alergau să-l vadă și priviau uimiți la chipul frumos și impunător al vicarului Șaguna, când acesta treceà prin orașele și satele lor în trăsura sa, sburată de patru telegari. Ajuns la Sibiiu, Șaguna se apucă cu tot dinadinsul de organizarea și îndreptarea afacerilor bisericesti și șco-

lare. El aveà atunci 38 de ani. Erà deci bărbat în floarea vârstei celei mai frumoase, când își începù între Români munca sa binecuvântată și roditoare ca o revărsare a Nilului preste un câmp frumos, dar lăsat vreme prea îndelungată în părăginire. Chiar din cei dintâi pași, întreprinși de dânsul în interesul bisericii și al școalei noastre, se vede hotărîrea lui nestrămutată de a rămâne în Ardeal, unde îl așteptà un teren de muncă atât de vast.

Ca fost profesor, deci bărbat de școală în primul rând, Șaguna a trebuit să rămână mâhnit văzând, cât de puțină pregătire aveau preoții și cât de înapoiat erà poporul nostru întru toate.

În Sibiiu se aflà numai un seminar modest, în care învățau timp de 6 luni ceice voiau să ajungă preoți și abià 6 săptămâni ceice voiau să se facă învățători. Șaguna în toamna anului 1846 a dat poruncă „să țină profesorii în seminar cursurile un an întreg, și cine va voi să fie primit în

seminar, să învețe toate școalele până la filozofie". Auzind apoi lucruri slabe despre unii dintre învățătorii și preoții dela sate, că nu-și împlinesc datorințele, cum se cuvine, că nu îndeamnă cu cuvântul și cu fapta poporul spre fapte bune, că umblă prin crâșme și se ameteșc de beutură pe la pomeni, a dat porunci aspre către toți, să păzească cu sfințenie vaza și cinstea slujbei lor și să-și îndeplinească totdeauna datorințele.

Și nu s'a mărginit numai la vorbe. El nu voiă să îngăduie nici unuia dintre preoți sau învățători a face uitate poruncile, ce-i vin dela stăpânirea bisericască. Unde vedeà, că nu e de ajuns cuvântul spus cu blândețe și sfatul părintesc, lovià „cu pedeapsă strașnică“ pe toți cei păcătoși, nepăsători și înrăiți.

Ca să vadă însuși, cum împlinesc preoții, învățătorii și credincioșii sfaturile și poruncile lui, Șaguna plecă în vara anului 1847 la vizitație canonică din sat în sat, cercetând cu deamănuntul starea bisericilor și a școa-

lelor, purtarea preoțimii și a poporului, lăudând pretutindeni pe cei vrednici, certând și pedepsind cu toată asprimea pe cei leneși.

Tot în anul 1847 a înaintat Șaguna la curtea împărătească din Viena o adresă, cerând încuviințarea unei alegeri de episcop, la care să ia parte toți protopopii, cum erà obiceiul din vechime.

Curtea din Viena a și dat ordin, să se facă alegerea, dar a spus, că cel ales nu trebuie neapărat să fie de naștere din Ardeal, ci poate fi și din afară de granițele Ardealului.

Acest adaus l-a făcut curtea din Viena numai cu scopul, de a înlesni lui Șaguna calea spre scaunul episcopesc, căci toți candidații erau Ardeleni de naștere afară de Șaguna, care s'a născut, cum știm, în Nordul Ungariei. Sinodul de alegere s'a ținut în orașul Turda la 2 Decembrie 1847.

Cele mai multe voturi (33) le-a primit protopopul și profesorul Ioan

Moga,¹ în rândul al doilea (31 voturi) protopopul și directorul de școale Moise Fulea și numai la locul al treilea a ajuns și Șaguna între candidați (cu 27 de voturi).

Se spune, că chiar înainte de alegere s'ar fi înfățișat înaintea lui Șaguna câțiva protopopi, rugându-l să nu candideze, căci dânșii nu voesc să-l aleagă, deoarece au auzit, că ar fi Sârb. Șaguna s'a necăjit auzind scornitura aceasta vicleană și le-a spus aceste cuvinte răspicate: „Eu sunt Român ca și voi. Dacă nu mă vreți voi pe mine, vă vreau eu pe voi, și să știți, că eu voi fi episcopul vostru“. Spre norocul poporului și al bisericii noastre prorocia aceasta a lui Șaguna s'a și îndeplinit, căci împăratul dintre cei trei candidați a întărit tocmai pe Șaguna, care erà cel mai vrednic, deși avusese voturi mai puține decât cei doi nepoți ai răposatului episcop Vasile Moga.

¹ Cf. Dr. I. Lupaș: «Ioan Moga «Teologul» — succesorul lui Gheorghe Lazar la catedra seminarului din Sibiu» în revista «Biserica ortodoxă română» din 1915/16.

Andrei Șaguna ca vicar.

Numirea sa de episcop o aduce Șaguna la cunoștința preoțimei și a poporului prin o frumoasă circulară (12/24 Februarie 1848) în care arătându-și „nemărginita mulțumită“ către împăratul, promite totodată sărbătorește, că „din toate puterile neostenit se va strădui“ pentru binele, folosul și înaintarea poporului și va fi tuturor tată adevărat.

Marele învățat din Blaj, Timotei Cipariu, aflând despre numirea lui Șaguna ca episcop, a scris în foaia sa „Organul Luminării“ următoarele cuvinte:

„Virtuțile acestui mare bărbat român sunt mai cunoscute, decât să mai aibă trebuință a se lauda, încât nici inamicii lui nu le-ar putea nega, și credem, că grația Maiestății Sale n'a putut să cadă pe o persoană mai vrednică de așa mare chemare.

Multe zile și din partea noastră-i urăm“.

Iar un corespondent al „Foi pentru minte, inimă și literatură“ scria în le-

gătură cu numirea lui Șaguna ca episcop următoarele:

„Noi poftim din toată inima Domnului Șaguna vieață îndelungată și sănătate neclintită, iar mângăerea cugetului și odihna sufletului își va lua din faptele sale. Știm prea bine, că în calea, pe care Domnialui are a umblă, mulți spini și scăieți stau înrădăcinați, cari fără a-și sgărià mâna, nu-i va puteà scoate; însă multe sunt, care dela buna ocârmuire a Domniei sale vor atârna“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IV.

Faptele lui Șaguna pe teren bisericesc.

În lucrurile, cari au atârnat de buna ocârmuire a episcopului Șaguna, s'a pornit în curând o muncă aprigă și stăruitoare astfel încât, deși împrejurările erau foarte grele, în scurtă vreme au început să ia un avânt frumos toate afacerile bisericesti, școlare și culturale din episcopia ortodoxă-română a Transilvaniei. În toate aceste

afaceri însemnate Șaguna s'a silit să îndeplinească cu sfințenie făgăduința, ce a făcut înaintea lui Dumnezeu, cu prilejul sfințirii sale întru episcop al Transilvaniei, în ziua de 18/30 Aprilie 1848, la Dumineca Tomii. În cuvântarea sărbătorească, ce a rostit atunci în catedrala din Carloviț spuneà, între altele, că ținta vieții lui va fi să reînvie episcopia transilvană cea numeroasă, dar de multe și felurite vijelii sguduită și să muncească astfel, ca reînvierea aceasta să fie potrivită cu trebuințele bisericii, cu mântuirea poporului și cu spiritul timpului. În cuvinte mișcătoare și adânci a dat glas nădejzii sale, că umbrit de puternicul scut a lui Dumnezeu va fi în stare a îndeplini scopul vieții sale, care nu este altul decât acesta: pe Românii ardeleni din adâncul lor somn să-i deștepte și cu voia cătră tot ce e adevărat, plăcut și bun să-i tragă!...

Cu râvna cea mai ferbinte s'a apucat episcopul Șaguna de lucru, ca să poată ridicà mai întâi preoțimea la o treaptă mai înaltă de cultură.

Deaceea, s'a îngrijit de profesori buni în seminar, unde a stăruiat ca să se propună mai multe învățături decât pe timpul episcopului Moga. Șaguna erà de părere, că numai având poporul nostru preoți luminați și cu multă învățatură, va putea să înainteze și el și să țină pas cu celelalte popoare din țară, cari în trecut fuseseră cu mult mai favorizate de soartă decât Românii. Tot numai cu ajutorul unor preoți luminați putea Șaguna să-și ducă la îndeplinire planurile sale privitoare la organizarea bisericii ortodoxe române din Transilvania și la reînvierea mitropoliei autonome, care să nu mai stea sub porunca mitropoliților sârbești din Carloviț.

Chiar din anul 1848 aveà Șaguna de gând să înceapă lucrările de organizare. Deaceea a rugat pe ministrul Eötvös să-i dea voie a țineà la Sibiu, în luna Septemvrie 1848, un sinod, la care să ia parte 44 de inși dintre preoți și de două ori atâția dintre mireni. Isbucnind însă în toamna aceluia an flacările revoluției cu înverșunare tot

mai mare, sinodul proiectat de Șaguna nu s'a putut țineă.¹ Abià după potolirea revoluției, în primăvara anului 1850 a putut Șaguna să-și ducă planul acesta la îndeplinire. În 12 Martie 1850 s'a deschis în Sibiiu sinodul, la care au luat parte 24 de preoți și 20 de mireni, între care și vestitul erou al munților, Avram Iancu. La deschiderea sinodului Șaguna a rostit o cuvântare foarte frumoasă și pătrunzătoare, arătând cât de multe suferințe au trebuit să îndure Românii în trecut pentru credința lor în Dum-

¹ Această încercare a lui Șaguna de a țineă sinod cu preoți și mireni, încă din 1848, are deosebită importanță istorică, întrucât dovedește că Șaguna a fost chiar dintru început aderent convins al sinodalității în biserica noastră. Este deci lipsită de temei afirmațiunea lui Ioan Maiorescu, că Șaguna ar fi fost «contra constituțiunei sinodale zicând, că e invențiune protestantă». Tot atât de puțin acceptabilă e și părerea lui Barițiu, care scrie într'o notiță din «Transilvania» (1877 pag. 269 nota 2): «în adevăr episcopul Andreiu fusese de această idee până cătră anul 1860, dară după aceea își schimbase părerile în urmarea unui studiu mai aprofundat al instituțiunilor vechi»... Imprejurarea, că Șaguna a încercat la 1848, iar la 1850 a reușit să țină sinod, compus din preoți și mireni, arată în mod convingător, că el nu eră pentru forma «serbico-despotică» a cărmuirii bisericești, ci luptă pentru redobândirea constituției sinodale străvechi a bisericii noastre.

nezeu, iar în timpul revoluției pentru credința lor față de împăratul. Românii drept credincioși — spunea Șaguna — au fost ocară celor sătui de îndestulare și hulă celor mândri. Însă după atâtea suferințe sufletul lor s'a izbăvit ca o pasere din cursa vânătorilor, iar cursa aceasta s'a sfârșit. Văzând sărăcia și starea înapoiată a poporului nostru Șaguna se întreabă, care este cauza sărăciei, umilinței și înjosirii noastre? Și răspunde astfel: „Auziți fraților! nici astăzi nu se sfiesc vecinii noștri a ne face imputări și dojene, că e preoțimea noastră neînvațată, că dascălii noștri sunt neharnici, că nu avem școli. Așa este; însă au doară a noastră e vina, că suntem săraci și înjosiți în toate? Au doară nu e vina celor bogați și înălțați pentru sărăcia și înjosirea noastră? Luat-am noi ca fiii bisericii răsăritene ceva cu drept sau pe nedrept dela fiii altor biserici? Din râvna, care o am cătră adevăr, silit sunt a mărturisi, că noi dela nimenea nimic nu am luat nici pe drept nici pe nedrept, însă dela

noi multe s'au luat pe nedrept, și nimic după drept" ... Arată apoi, cum flacărele revoluției i-au ars biblioteca de 3000 de cărți și toate hârtiile cele vechi ale consistorului din Sibiiu, cum au batjocorit răsculații chiar și sfintele icoane, cum au împușcat în icoana Domnului Christos și au strigat cu bucurie, că au omorât pe Dumnezeu Românilor. Au ucis, spânzurat și împușcat 12 preoți și mai multe mii de creștini de ai noștri, pentru că n'au vrut să se răscoale împotriva împăratului. Tocmai de aceea — continuă Șaguna — m'au declarat și pe mine de proscris și doară mai rău m'ar fi chinuit pe mine decât pe mitropolitul Sava Brancovici, dacă ar fi putut pune mâna pe mine" ...

La sfârșitul cuvântării acesteia Șaguna a spus, că dorințele sinodului sunt: să facă o dreaptă mărturisire a credinții, să se îngrijească de starea bisericilor și a școalelor, de starea preoților și a învățătorilor, de starea poporului și înaintarea lui în cultură, precum și de câștigarea banilor de lipsă pentru întreaga episcopie.

Totodată a împărtășit Șaguna sinodului, că în 1849 a început lupta pentru reînființarea vechei mitropolii ardelen, adecă pentru ridicarea episcopiei la rangul de mitropolie neatâr-nătoare. Lupta aceasta a început-o prin o broșură tipărită la Viena în limba germană, arătând cu mai multe documente istorice, că Românii ortodocși din Ardeal au avut mitropolia lor proprie înainte de anul 1700, când a trecut Anastasie Anghel la unire, și că prin această trecere sau apostasie, dreptul Românilor ortodocși de a-și aveà mitropolia lor nu a încetat nici decum. El a fost suprimat numai prin niște măsuri nedrepte ale împărăției și ale cârmuirilor ardelen. Deaceea se cuvine acum a li se da Românilor dreptul să-și reînființeze mitropolia.

Sinodul a luat cu bucurie la cunoștință acești pași făcuți de Șaguna cu atâta bărbăție pentru redobândirea unui drept vechiu, dar pierdut de 150 de ani. Planul lui Șaguna erà, ca în această mitropolie, dacã va reuși a o înființa, să cuprindă pe toți Românii

de sub stăpânirea Habsburgilor, deci nu numai pe cei din Transilvania, ci și pe cei din Bănat, din Bihor și pe cei din Bucovina. Pe toți să-i scoată de sub ierarhia sârbească! Contra lui Șaguna a scris mitropolitul sârbesc din Carloviț, Raiacici învinuindu-l, că numai din ambiție personală a făcut planul acesta, fiindcă ar vrea să-și sporească venitele și să înainteze cât mai repede la cea mai înaltă treaptă ierarhică. Mai departe se spune în broșura lui Raiacici, că dacă s'ar reînființa mitropolia românească așa, cum o plănuiase Șaguna, cuprinzând adecă într'însa și episcopia Bucovinei, în asemănare cu această mitropolie ar trebui să se înființeze în cel mai apropiat viitor și un „imperiu daco-român“. Ce ar zice atunci Austria, Rusia și Turcia? Broșura lui Raiacici se încheie îndemnând pe Români, să apere unitatea bisericii ortodoxe, adecă să rămână și mai departe în jugul ierarhiei sârbești și să nu asculte de Șaguna și de tovarășii lui, de „ambicioșii, cari vor să slăbească puterea

stăpânirii bisericești“. In zadar i se spuneà lui Raiacici, că unitatea bisericii răsăritene este condiționată de uniformitatea dogmelor, nu de supremația ierarhiei sârbești asupra națiunii române. In zadar i se spuneà, că mitropolia Românilor ardeleni n'a încetat la sfârșitul secolului XVII, ci a rămas numai vacantă. In zadar i se puneà înainte al 34-lea canon apostolesc, în sensul căruia, „episcopii fieștecărui neam se cuvine a ști pe cel dintâi dintre dânșii și a-l cinsti pe el ca cap“, de unde urmează că creștinismul oriental în tot trecutul său s'a știut acomoda condițiunilor de independență națională, după cum se știe și azi. Chiar și cercetătorii străini recunosc legătura strânsă dintre ortodoxie și naționalitate accentuând, că credința ortodoxă „nu se împotrivește tendinței naționale, ci o fortifică“.

Pe lângă toate argumentele aduse din partea lui Șaguna și a Românilor, Raiacici a rămas neînduplecat. Tot asemenea și ceilalți membri ai episcopatului sârbesc.

În sfaturile, pe cari le-au ținut la Viena toți episcopii ortodocși din Austria în anii 1850 și 1851, Șaguna a cerut din nou înființarea unei mitropolii românești, care să fie egală cu cea sârbească.

Stăruințele și cererile lui Șaguna în ministerul din Viena nu prea erau luate în seamă până la 1855, căci se află pe atunci în fruntea trebilor bisericești și școlare un atotputernic ministru papistas: Leo Thun, care se purtă cu multă dușmănie și dispreț față de biserica noastră. Văzând Șaguna, că ministerul acesta nu dă răspunsuri drepte și potrivite la cererile sale, a făcut contra lui arătare chiar la împăratul, trimitând la 1 Decembrie 1855 la curtea împărătească o jalbă temeinică, în care înșiră toate suferințele și nedreptățile bisericii noastre, cerând ca ele să fie înlăturate prin următoarele măsuri:

1. Să se reguleze poziția bisericii ortodoxe române din Ardeal față de stat și față de celelalte biserici, pe temeiul egalei îndreptățiri; 2. să i-se dea ace-

stei biserici numirea ei adevărată de biserică greco-orientală, iar nu biserică neunită, cum i se zicea mai de mult pe nedrept; 3. la căsătoriile mestecate această biserică să nu mai fie disprețuită și nedreptățită; 4. tot asemenea în privința trecerilor religioase dela alte biserici la ea să nu i se pună piedeci; 5. să se îngăduie organizarea consistorului pe baze canonice și istorice; 6. să i se dea ajutoare bănești pentru întocmirea unui seminar așa, după cum cer trebuințele vremii; 7. să i se facă cu puțință organizarea parohiilor și plătirea preoților în mod cinstit; 8. fondurile bisericesti, pe cari le-a fost luat statul în administrare, să se dea înapoi consistoriului, ca să le chivernisească, cum va află mai bine și 9. să i se recunoască bisericii noastre dreptul la mitropolia sa istorică, lăsându-li-se credincioșilor ei nădejdea mângăetoare de a-și vedea „vechea lor mitropolie reînviind în strălucire nouă“.

Impăratul, după ce a cetit cuprinsul acestui memoriu înaintat de Șaguna, a

dojenit pe ministrul Thun, care, mai târziu a început a se purtă cu afacerile bisericesti „ceva mai delicat, dar tot cu dușmănie“.

Cu doi ani mai târziu (în 7/19 Septembrie 1857) având Șaguna o întâlnire la Viena cu ministrul Thun, acesta a adus vorba și despre deosebirea dintre diferitele religii, a spus, că el nu se va abate niciodată dela credința catolică și că se miră, de ce nu voesc toți creștinii să fie catolici. La aceasta Șaguna a răspuns astfel: „tot insul bine face, dacă rămâne pe lângă convingerea sa, dar apoi să păzească ca cu convingerea sa religioasă să nu fie nimănu spre stricare. Eu și eparhia mea întregă rămânem în legea noastră, în care ne-am pomenit, cu care nu facem nimănu nici o dosadă, căci suntem supuși credincioși ai împăratului, cinștim și omenim toate confesiunile și pe toți creștinii și dorim, ca și cu noi în privința bisericii noastre așa să păsească stăpânirea ca și cu alții de alte religii, căci toți deși suntem împărțiți cu numirea religiilor

noastre, suntem deopotrivă înaintea creștinătății“. Mai departe a spus ministrul Thun, că ar fi de lipsă, ca la ședințele consistoriului să ia parte și un comisar împărătesc, cum se întâmplă în Rusia și în Grecia. Și l-a întrebat pe Șaguna: „Ce zici prea cinstit la aceasta?“ Șaguna răspunde, că „una ca aceasta nu se poate întâmpla, fiindcă stăpânirea noastră este mai presus de gândul acela de a supune vre-o biserică unor măsuri, cari nu se potrivesc cu duhul luminat al legiuierei noastre împărătești. Apoi nu trebuie să ia stăpânirea noastră pildă dela o silnicie ca cea din Rusia și Grecia. Căci la noi este deviza împărătească: cu puteri unite, drept egal pentru toți. Așa dară aceste temeieri sunt hotărîtoare pentru noi, dar nu măsura stăpânirii rusești sau a celei grecești, cari țin desvoltarea bisericească, adevărată luminarea și propășirea popoarelor sale în cătuși“...

De încheiere spune ministrul Thun, că au sosit arătări contra lui Șaguna, care ar fi lipsit de darul preoției pe

un preot, fiindcă a trecut la religia catolică. Șaguna răspunde cu bărbăție, că așa a făcut nu numai cu unul, ci cu mai mulți și așa va face cu oricare preot al său, dacă va pricinui tulburări religioase în popor, iar dacă va trece din convingere, atunci îl „sloboade cu pace, nevoind să facă vătămare cugetului nimănui“.

În toamna anului 1857 ceru Șaguna dela împăratul încuviințare, ca să poată face o colectă în toate provinciile monarhiei habsburgice, cu scopul de a zidi în Sibiiu o biserică catedrală. Prin o circulară din 1 Decembrie 1857 îndeamnă pe toți credincioșii, să jertfească pentru acest frumos scop fiecare, cât îl vor erta puterile, știind „că nu omului, ci lui Dumnezeu dă“ și că episcopul Șaguna nu cere pentru sine, ci pentru mărirea lui Dumnezeu, ca să aibă unde adună mulțimea de credincioși dimpreună cu cele câteva sute de copii români, cari cercetează școalele străine din Sibiiu, și adunându-i lângă sine în toate Duminecile și sărbătorile în sfânta

biserică, să le poată da învățătură în toate spre binele lor și spre bucuria tuturor. La colecta aceasta a contribuit mai întâi însuși împăratul cu suma de 1000 galbeni, în rândul al doilea principele Ardealului, Schwarzenberg cu 50 de galbeni, iar în rândul al treilea „robul lui Dumnezeu Andreiu cu 2000 florini“. Colecta s'a început cu mare însuflețire și rezultatul ei a fost la sfârșitul anului 1858 suma de 28,347 fl. și 47 cr.

Până la moartea lui Șaguua (1873) fondul catedralei a atins suma de 70,000 florini (140,000 coroane). De atunci fondul acesta administrat de Consistorul din Sibiiu a sporit mereu din an în an până la 1903, când s'a început zidirea catedralei, care s'a terminat la 1906 și a fost sfințită de mitropolitul Ioan Meșianu. Zidirea și înfrumusețarea catedralei a costat 1.000 000 coroane.

În timpul absolutismului (1850-1860) episcopul Șaguna a fost împedecat în acțiunea sa pentru reînființarea mitropoliei. Dar îndată ce s'au ivit la anul

1860 zorii unei ere constituționale, a mișcat toate pietrile și a căutat să înlătore toate piedecile, ce-i stăteau în cale. Cu învoirea împăratului a convocat pe ziua de 23 Octomvrie 1860 al doilea sinod, ca „să asculte părerea și dorințele diecezei cu privire la restaurarea mitropoliei gr.-răsăritene române din monarhia austriacă“. La acest sinod a chemat Șaguna 46 de membri din cler și 52 de mireni.

La propunerea lui Șaguna sinodul declară cu unanimitate, că consideră mitropolia română din Austria ca existentă în sensul canoanelor și împiedecată numai prin măsuri „politico-administrative, anticanonice“; roagă din nou pe Maiestatea Sa, să se îndure a ridică acele piedeci. Tot din acest sinod se mai înaintează împăratului și altă rugare pentru a încuviință „din vistieria statului un ajutor potrivit spre întâmpinarea cheltuelilor, ce se cer la o mitropolie și la episcopiiile ei cu privire la trebuințele bisericesti și școlare“... mai ales, fiindcă „și alte biserici creștine din larga îm-

părăție austriacă se bucură de asemenea ajutorință“. Acest ajutor a și urmat curând (în 29 Maiu 1861) în suma de 25,000 florini anual. A rămas însă fără nici un rezultat rugarea adresată de acelaș sinod către principele și guvernul Țării Românești pentru moșia Merișani din județul Argeș, dăruită la 1700 de principele Constantin Brâncoveanu pe seama mitropoliei ardelenne. Deasemenea fără rezultat au rămas și încercările de a-l îndemna pe episcopul Bucovinei, Eugeniu Hacman, să convoace și el un sinod pentru eparhia Bucovinei, precum aceeaș soarte o avu și rugarea adresată, în cauza mitropoliei române, sinodului din Carloviț, care nu o învrednicì de nici un răspuns.

Dintre lucrările acestui sinod mai trebuie amintit „statutul provizoriu“ pentru alegerea membrilor sinodali, statut lucrat de Șaguna și primit de sinod „cu mare plăcere și călduroasă mulțumire“. Dispozițiile mai însemnate ale acestui statut erau următoarele: „Membrii soborului sunt unii

aleși și alții nealeși; cei nealeși sunt: a) toți dignitarii bisericești, precum arhimandriții, protosincelii, egumenii și protopopii; b) toți amployații împărătești, politici, justițiar, militari, financiar; c) doctorii de facultăți și avocații; d) directorii și profesorii de teologie, gimnaziu, și pedagogie“ — și în sfârșit fiecare protopopiat va alege câte un mirean ca reprezentant al său în sinod. Sibienilor și Brașovenilor li se dă dreptul de a trimite la sinod câte un deputat deosebit, fiindcă Sibiiul este locul reședinței episcopicești, iar Brașovenii au înființat cu jertfe mari gimnaziul confesional-național și Brașovenele au înființat cea dintâi reuniune de femei române pentru ajutorința tinerimii sărace și orfane“.

Al treilea sinod îl convoacă Șaguna în primăvara anului 1864 (22—28 Martie). Chemarea acestui sinod eră organizarea trebilor bisericești și financiare, adresă de mulțumită cătră împăratul, — care pe lângă ajutorul de 25,000 florini încuviințat în anul 1861,

la stăruințele lui Șaguna, mai acordase bisericii noastre, în Noemvrie 1863 un nou ajutor de 25,000 fiorini — și o nouă rugare în cauza mitropoliei, a cărei încuviințare încă tot mai întârziă.

La deschiderea acestui sinod rosti Șaguna un discurs frumos și avântat, arătând legăturile strânse dintre biserică și școală, cari nu pot exista una fără ajutorul celeilalte („biserica nu se poate gândi fără școală“), și făcând pe scurt istoricul școalelor noastre dela sfârșitul veacului al XVIII-lea până în momentul, când prin legislația țării (1863—64) chestia școlară a ajuns și la noi „în stadiul garanției constituționale“, sub ocrotirea autonomiei bisericesti. Deaceea îndeamnă preoțimea și poporul, să-și dea toată silința a înmulți fondurile școlare.

În sinodul acesta a prezentat Șaguna „proiectul de regulament al organizațiunii trebilor bisericesti“, care proiect fù studiat de o comisiune de 12 inși (4 preoți și 8 mireni), aprobat de sinod și pus în aplicare pentru

toate bisericile din Ardeal. Pe baza acestui regulament s'a alcătuit mai târziu statutul organic, căruia i-s'a zis — și cu drept — „magna charta“ a constituției bisericești a Românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria. Șaguna însuși a rămas mulțămît cu rezultatele sinodului din 1864, ceea ce a exprimat și în cuvântul său de încheiere prin următoarea comparație: „Eu sunt astăzi plugarul, care cu mare grije a arat holda sa, o a sămănat cu grăunțul cel mai roditor, a avut toată iarna, primăvara și vara grije de holda sa, și eșind la secere, a secerat seceriș bogat“.

Sfârșitul anului 1864 aveà să aducă lui Șaguna și credincioșilor săi o mare bucurie, cu mult mai mare decât sinodul ținut în primăvara aceluiaș an. După multele rugări și stăruințe nepregetate ale lui Șaguna, împăratul s'a înduplecat la 25 Iunie 1863 a-i promite, că va încuviința Românilor, să-și aibă mitropolia lor neatârnată de cea sârbească. Nu erà pe deplin hotărît teritoriul, ce va cuprinde această

mitropolie. Nu se ştià, dacà se va mărginì cuprinsul ei numai la graniţele Ardealului ori se va extinde şi asupra părţilor bănăţene şi ungurene. S'au cerut deci părerile lui Şaguna în această chestiune, ca şi în altele: unde să fie reşedinţa mitropoliei? câte episcopii sufragane să aibă? cari să fie centrele lor şi cum să se întâmple desfacerea Românilor de mitropolia sârbească, fără a i-se vătămà drepturile acesteia? Şaguna răspundeà, că nici un drept al Sârbilor nu va fi vătămat, deoarece aşezarea bisericeii române sub mitropolia sârbească nu s'a făcut în puterea canoanelor, ci numai după placul puterii de stat. Reşedinţa mitropolitană cereà Şaguna să fie în Sibiiu, iar alegerea mitropolitului să se facă prin congresul bisericesc, alcătuit din preoţi şi mireni; a episcopilor prin sinoadele eparhiale, iar dreptul de confirmare a alegerilor făcute în acest chip să aparţină coroanei. Episcopii sufragane dorià Şaguna să fie cea din Bucovina, apoi cea din Arad; lângă acestea să se mai înfiin-

teze încă episcopii românești ortodoxe în Caransebeș, Timișoara, Oradea-mare și Cluj. Planul acesta însă n'a reușit în întregime, fiindcă episcopul Bucovinei, Eugen Hacman n'a voit ca Româniile din Bucovina să fie laolaltă, într'o mitropolie cu cei din Transilvania și Ungaria. Decisiunea definitivă și mult așteptată tot mai întârziă încă și acum. Deaceea prin rugarea sinodului din primăvara anului 1864 se cerea din nou împlinirea făgăduinței împărătești.

Dupăcum spune episcopul Nicolae Popea, Șaguna eră foarte mâhnit din cauza acestor trăgănări îndelungate și ar fi spus într'un rând, că piciorul lui în Viena nu va mai călcă, până nu se va încuviința mitropolia.

În sfârșit, dupăce în August 1864 sinodul episcopesc din Carloviț și noul patriarh sârbesc, Samuil Mașirevici la stăruința împăratului, își dau învoirea pentru înființarea mitropoliei române, — împlinindu-se și această ultimă formalitate — a urmat în 24 Decembrie 1864 scrisoarea împăratului,

care încuviințează mitropolia română independentă, coordonată cu cea sârbească și află de bine a-l numi pe Șaguna mitropolit al Românilor din Transilvania și Ungaria.

La începutul anului următor, în fruntea unei deputațiuni de ardeleni, ungureni și banățeni, Șaguna merse la Viena să mulțamească împăratului pentru acel mare dar de Crăciun. În audiența din 6 Februarie 1865 împăratul, exprimându-și recunoștința pentru alipirea și credința Românilor către tron și asigurându-nățiunea română de grația sa, mai spuneă încă următoarele cuvinte deosebit de măgulitoare pentru celce își vedeă acum împlinit visul de tinerețe: „Mă bucur — ziceă împăratul, — că pot salută de arhiepiscop și mitropolit pe un bărbat prea meritat pentru tron și patrie, în care Eu și toți Românii greco-orientali avem deplină încredere“. Această laudă atât de semnificativă — observă Barițiu — dată de Maiestatea Sa mitropolitului *Andrei* în termeni așa hotărîți se aude foarte rar

din graiul unui monarh d. e. numai cătră un beliduce eminent sau cătră un bărbat de stat cu merite extraordinare“.

Deși mitropolia în loc să aibă 6 episcopii sufragane, cum proiectase la început Șaguna, a rămas numai cu două: cea din Arad și cea din Caransebeș, — înființată la 1865 și pusă sub conducerea vrednicului episcop Ioan Popasu, — Șaguna eră totuș mângăiat în sufletul său de acest rezultat al stăruințelor sale nepregetate de aproape două decenii, iar Românii ortodocși priviau acum cu însuflețire mare la mitropolitul lor. Ziarele românești scriau cu înțelegere dreaptă despre însemnătatea mitropoliei reînființate, stăruind asupra „dualismului sublim“, ce s'a manifestat în tot trecutul românesc „între ortodoxie și naționalitate“. Numai Românii din Bucovina au rămas mârniți văzând, că nu este cuprinsă și biserica lor în granițele mitropoliei reînviată. Deaceea scriau ei într'o adresă cătră Șaguna la începutul anului 1865 următoarele:

„...neodihna noastră pentru viitorul bisericii din Bucovina este cu atât mai mare, cu cât proistoșii bisericii noastre, purtați de pofta măririi și a strălucirii proprii, se opun din răsuputeri la subordinarea bisericii noastre sub vechia mitropolie a Ardealului: și clerul se teme, nu cutează a-și ridică în fața lumii glasul său, pentrucă este terorizat“.

Dar bănățenii, după niște ani răi și secetoși, cum a fost anul 1863, și după îndelungate decenii de secetă duhovnicească, se simțiau în sfârșit mulțamiți, că li se redeschiseră „încuiatele porți ale vechei și venerabilei noastre mitropolii. O binefacere mare aceasta, — exclamau ei — o lacrimă mai puțin pe palida față a Românilor greco-orientali, o rază de mângăiere mai mult se revarsă spre mult svânturata și trista lor biserică; o căldură divină ridică inimile cele mai desperate și fibrele corpului amortit par că vor să înceapă a pulsa mai repede, mai cu vioiciune. Importanța acestui mare dar o vom cunoaște mai bine

în cel mai de aproape viitor. Mărire și mulțămită Dumnezeului nostru, care ascultă suspinul unui popor întristat de veacuri!... Timpul și istoria în etern vor binecuvânta pe bărbații aceia, cari au mișcat toată piatra și au conlucrat cu zel și cu credință, de ajunserăm la meta (ținta) dorită; lucrările lor vor fi pururea cu laudă și cu onoare comemorate“. Chiar în senatul României s'au rostit frumoase cuvinte de apreciere și recunoaștere a meritelor lui Saguna: „Acel Saguna, acel episcop astăzi mitropolit strălucește ca un luceafăr al ortodoxiei, care a câștigat națiunii sale de peste Carpați dreptul, după care am vărsat lacrimi secole întregi, și care în fine a câștigat pe cel mai mare dintre toate, autonomia bisericii române de acolo. Toate aceste prin activitatea sa, prin pietatea sa și învățătura clerului și a poporului, pe care îl păstorește cu cuvântul înțelepciunii“.

Și astfel din ruini, dintr'o stare de complectă părăsire mitropolia ortodoxă română din Ardeal s'a înălțat

întinerită și mai strălucitoare decât ori când în lungul său trecut întunecat de negura suferințelor. Erau acum Români ortodocși, cari credeau că numai decât ar trebui să se înceapă zidirea catedralei mitropolitane, ca să avem un adăpost, care să cuprindă fiii Transilvaniei și a Ungariei, pe cari i-a împreunat moralicește mitropolia. Șaguna știà însă, că alte lucruri trebuie să premeargă. Se gândià mai întâi, cum să asigure prin o lege a Țării Ungurești viitorul mitropoliei reînființate. Deși mai înainte scrisese într'o foaie germană din Viena, că reînființarea mitropoliei române nu se ține de dieta ungurească, acum ținând seamă de schimbările politice, și-a pus toate stăruințele, ca mitropolia să fie recunoscută și din partea legislației ungurești și existența ei să fie asigurată prin o lege specială, care a și urmat la 1868 (articolul de lege IX). Acest articol de lege a fost sancționat de regele Ungariei la 24 Iunie 1868 și cuprinde 10 paragrafi, între cari mai însemnați sunt următorii:

Mitropolia independentă, înființată pentru Românii de religiunea greco-orientală și după drept egală cu a Sârbilor, asemenea și înălțarea episcopiei greco-orientale din Transilvania la rang de arhiepiscopie se inarticulează în lege (§ 2).

Credincioșii acestei mitropolii sunt îndreptățiți, între marginile legilor țării, a decide și regula în adunările (congresele) lor bisericești, ce se vor convoca din timp în timp din partea mitropolitului, — pe lângă înștiințarea prealabilă a Maiestății Sale — cauzele lor bisericești, școlare și fundamentale și ale administră și guvernă independent, prin propriile lor organe în sensul statutelor, ce se vor stabili în congresele acestea și vor fi încuviințate de către Maiestatea Sa (§ 3).

Credincioșii acestei mitropolii, pe lângă rezervarea dreptului prea înalt de încuviințare, au dreptul a-și organiza congresele (adunările) lor bisericești (§ 4).

Ministrul va mijlocii, conform propunerii sinodului episcopesc gr.-or.

român, convocarea congresului național bisericesc român de religiuinea greco-orientală, care se va compune, afară de arhieriei, din 30 de deputați din cler și 60 mireni (§ 6).

Cea dintâi problemă a acestei adunări (congres) bisericești va fi a statorni organizațiunea congresului, pe lângă încuviințarea Majestații Sale (§ 7).

În stăruințele sale de a asigura viitorul mitropoliei române prin această lege specială, l-a ajutat mult pe Șaguna și baronul Iosif Eötvös, care eră pe atunci ministru de culte și trăia în bună prietinie cu mitropolitul Șaguna. O dovadă a acestei prietini este și scrisoarea lui Eötvös din 16 Ianuarie 1870, în care zice cătră Șaguna, că nimic nu dorește mai mult decât să aibă ocaziune a-i arată simțămintele de simpatie și alipire față de dânsul. Apoi adaugă: „Dumnezeu să te țină și pe tine ani îndelungați, spre binele patriei și spre gloria neamului tău, și să-ți dăruiască în zilele bătrânețelor tale, ceeace e mai prețios decât orice recunoștință

și glorie: conștiința, că toate năzuințele tale nobile vor produce roadele dorite“.

Pe baza §-lui 7 al articolului de lege IX. din 1868 s'a și întrunit în 16/28 Septembrie la Sibiu cel dintâi congres național-bisericesc al Românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria. Cu bucuria unui adevărat părinte, care își vede îndeplinită cea mai ferbinte dorință a inimei sale, deschide Șaguna acest congres, exclamând plin de mulțămire: „Cum am condus eu până acum treaba cea grea și problematică a reînființării mitropoliei noastre? judece prezentul și viitorul!... Dacă câteodată am făcut întrebuițare de octroiери, aceia am făcut după porunca împrejurărilor întefitoare..., dar nici decum cu intențiunea de a exercită sau a stabili în lucrurile noastre bisericesti, școlare și fundamentale vre-un absolutism ierarhic, pe care eu întotdeauna l-am combătut, despre ceea ce există în scrierile mele cele mai lămurite dovezi. Dară astăzi, — când ți-a venit ție

noule Ierusalime, iarăş lumina şi mărire a Domnului peste tine a strălucit — depun cu desăvârşită odihnă sufletească toată competenţa legislativă şi administrativă a bisericii noastre naţionale în mâinile congresului prezent şi a celor viitoare congrese, cari singure sunt reprezentanţele legale şi canonice ale întregii noastre provincii mitropolitane, prin urmare competente de a duce şi conduce trebile administrative, economice, bisericesti, şcolare şi fundamentale“.

„De astăzi încolo depun şi responsabilitatea pentru ulterioara soartă a bisericii în mâinile acestui congres şi a celor viitoare, şi mă mângai, căci citez să zic, că nu în deşert am alergat, nici în deşert m'am ostenit, că n'am alergat, ca şi cum n'aş fi ştiut, unde alerg, nici am dat răsboi, ca şi cum aş fi bătut văzduhul, ci luptă bună m'am luptat, curgerea am plinit şi credinţa am păzit“.

În şedinţa primă prezintă Şaguna proiectul său de „statut organic“ — o amplificare a regulamentului din 1864

— și-l predă acest operat congresului ca „un aluat pregătit, din care stă în voia și chemarea congresului de a compune pâinea, ce să ne fie hrană pentru toți“. O comisiune de 27 inși, câte 9 din fiecare eparhie (3 clerici și 6 mireni) făcù obiect de studiu din proiectul lui Șaguna, iar congresul îl desbătù în mai multe ședințe și-l primì de al său.

Iată cum e apreciată însemnătatea „Statutului organic“ într'o revistă din Iași: „Ca un fir roșu, prin toată organizațiunea aceasta trece tendința de a creà o trainică legătură sufletească între poporul credincios și ierarhia bisericească. Această ierarhie nu este numai electivă, în toate treptele printr'un sistem electoral, care are la bază votul obștesc al întregului popor, — dar toate interesele bisericesti sunt încredințate sau direct adunării plenare a poporenilor în parohie, sau unei reprezentanțe populare, în organizațiile superioare. Elementul cleric nu se izolează, decât în chestiuni pur spirituale și în chestiuni de

disciplină eclesiastică, în scaunele protopresbiterale, în „senatele“ strict bisericești sau în sinodul episcopal, dar și membri acestor organe își datoresc mandatul unei alegeri, care își are obârșia tot în sufragiul universal. Bine înțeles, că un preot ales nu mai poate fi îndepărtat decât pentru abateri grave, constatate judecătorește. Autoritatea clerului, însușirile lui înalte, rolul lui de conducător al poporului și misiunea lui culturală izvoresc, în prima linie, din această organizație bisericească, care s'a experimentat de aproape jumătate de veac la un popor de foști iobagi“.¹

Iar marele mecenat al culturii naționale, Alexandru Mocsoni a spus într'un discurs al său din 1898 despre „Statutul organic“, la alcătuirea căruia colaborase și dânsul, următoarele: „Principiile fundamentale ale autonomiei noastre bisericești sunt pe deplin acomodate înaltei misiuni culturale a bisericii; ea și o piramidă puternică pe baze largi, așa se ridică organis-

¹ Vezi «Viața Românească» din 1909.

mul acestei autonomii, pe bazele cele mai trainice ale sinodalității în treptata sa clădire, și un spirit blând, spiritul vechiu creștinesc, spiritul patriarhal încălzește acest întreg organism de jos până sus în culmea sa. Clerul și poporul, preoți și mireni, stau pe toate punctele în contactul cel mai intim unii cu alții și în neconținută conlucrare a acestor două elemente constitutive ale bisericii decurge întregul ei proces vital. În această autonomie vedem spiritul modern democratic și spiritul vechiu creștinesc patriarhal, spiritul libertății cu spiritul autorității, spiritul progresului pe toate terenele cu spiritul unui conservatism înțepenit în toate așezămintele neștrămutabile ale bisericii, — aici vedem toate aceste principii și direcțiuni, la aparență atât de contrare, într'o legătură atât de fericită, cum ea mai fericită nici că s'ar putea închipui și cum ea, de fapt, nu se poate găsi la nici o altă biserică. În acest admirabil, armonios organism al autonomiei se razimă deci înalta potență culturală a bisericii“.

„Statutul organic“ a primit sancționare din partea fostului Impărat și Rege Francisc Iosif I. la 28 Maiu 1869.

Românii ortodocși erau și sunt pătrunși de convingerea, că în această frumoasă constituție a mitropoliei lor autonome și-au câștigat o fortăreață a naționalității lor și un teren de ne-atârnare, cel puțin pentru viața bisericască, dându-i-se acesteia posibilitatea să îmbrățișeze, în anume margini, și pe cea școlară, culturală și economică. Această convingere o găsim exprimată de repetite ori în coloanele „Telegrafului Român“ și în alte ziare române. Intr’o polemică cu ziarul „Federațiunea“, din Budapesta care scrisese că Românii ortodocși se închină Țarigradului turcesc, „Telegraful Român“ respinge cu hotărâre această afirmațiune, spunând cu o legitimă mândrie, că ei „se închină numai lui Dumnezeu și mitropoliei lor autonome“ (1870 Nr. 5). Șaguna ar fi fost îndreptățit să se simtă mângăiat în sufletul său, că după mulți ani de luptă cu cuvântul și cu condeiul, cu

înțelepciunea lui diplomatică și cu impunătoarea-i demnitate a reușit „să adune pe cei risipiți pieirii“, să-i chivernisească, să-i organizeze, să-i înțarească și să-i lumineze. „In aceasta mai mult decât în orice stă meritul veșnic al lui Șaguna“. ¹ El însuș ținea mult la însemnătatea zilei de 12/24 Decembrie și nu-i cădea bine, când vedeă că cei din jurul său nu o prețuesc după cuviință. Deaceea spuneă într'o epistolă a sa din 12/24 Decembrie 1870: ² „mi se pare, că mulți, prea mulți nu gândesc la însemnătatea, care ziua de azi o are pentru noi Românii ortodocși din Ardeal și Ungaria. Eu, până mă ține Dumnezeu, port în pieptul meu însemnătatea zilei de 12/24 Decembrie și înalț rugăciuni cătră milostivirea lui Dumnezeu, care ne-au scos din robia unei ierarhii străine“!

Dar posteritatea va trebui să prețuiască mai bine decât contemporanii

¹ N. Iorga: «Oameni cari au fost». Vălenii de munte 1911, pag. 374.

² Adresată protopopului Ioan Meșianu.

importanța cea mare a reînființării mitropoliei ortodoxe-române. Iar credincioșii acestei mitropolii sunt datori să rostească cu evlavie numele marelui *Andreiu*, la care se potrivesc foarte bine cuvintele, prin cari a știut el însuș să aprecieze vrednicia mitropolitelor Simion Ștefan și Teodosie Veștemeanul din secolul XVII: „Inaltă trebuie să-i fi fost cugetarea, adâncă mintea, ferbinte credința, adevărată iubirea lui către Dumnezeu și națiune, când a dăruit neamului nostru un astfel de odor!”

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V.

Dacă Șaguna ar fi muncit numai pe teren bisericesc, faptele săvârșite de dânsul și rezultatele frumoase ale străduințelor sale ar fi fost de ajuns spre a-i asigura un nume nemuritor și un loc de cinste în istoria bisericească a neamului românesc.

El a desfășurat însă o muncă tot atât de însemnată și pe teren politic, școlar, cultural și literar.

Curând după ce sosi Șaguna din Carloviț ca episcop sfințit pentru bi-

serica ortodoxă română din Ardeal, se începură mișcările politice în tot cuprinsul țării pentru liberarea poporului din lanțurile iobăgiei și pentru câștigarea drepturilor cetățenești. Poporul român dorià să aibă acum un conducător cu vază și cu energie, un bărbat vrednic, care atât prin însușirile sale personale, cât și prin autoritatea oficiului său să poată impune tuturora, să ajungă a fi iubit și ascultat de Români, respectat și temut de străini. Privirile tuturor se îndreptară atunci asupra tânărului episcop Șaguna care, înțelegând dorința poporului întreg, n'a stat un singur moment la îndoială, ci a pășit cu bărbăție în fruntea mișcării politice, începute de Simion Bărnuțiu și de alți tineri însuflețiți pentru desrobirea poporului nostru.

El a condus împreună cu episcopul din Blaj Ioan Lemeni, vestita adunare românească ce s'a ținut în 3/15 Maiu 1848 pe Câmpul Libertății, lângă Blaj. La începutul acestei adunări, într'o frumoasă cuvântare stră-

bătută de duhul păcii și al frăției românești Șaguna arată, că toate nemulțumirile și supărările, cari au cauzat în trecut desbinarea Românilor, trebuie date uitării, că toți fiii poporului nostru sunt frați, nu din frațarie, ci frați în Christos, frați români.

Adunarea aceasta națională, care a stabilit un program frumos de luptă politică pentru toți Românii, a ales pentru conducerea trebilor politice un comitet de 12 bărbați, în frunte cu Șaguna ca președinte și cu Simion Barnuțiu ca vicepreședinte. Bărbații aleși în acest comitet aveau să privegheze și să dea poporului nostru toate sfaturile de lipsă în împrejurările grele și furtunoase ale revoluției din 1848—1849.

Tot din această adunare națională se trimiseră două deputațiuni: una de 30 membri, care sub conducerea lui Șaguna aveă să înainteze la tron hotărârile și dorințele națiunii române din Ardeal; iar a doua de 100 membri, în frunte cu episcopul Lemeni, ca să prezinte guvernului ardelean din Cluj

aceleași hotărîri și dorințe ale Românilor.

Șaguna și-a împlinit cu râvnă și cu rezultat bun misiunea diplomatică, ce i s'a încredințat din partea națiunii române. În 23 Iunie 1848 s'a prezentat dimpreună cu tovarășii săi la Innsbruck (în Tirol) înaintea regelui Ferdinand, care luând la cunoștință dorințele Românilor, le-a promis, că „naționalitatea română va fi asigurată la propunerea ministrului ungar, prin o lege specială“. Românii erau deci îndrumați cu rugările lor la bunăvoința miniștrilor unguri, înaintea cărora deputații români, reîntorși la Pesta, se și înfățișează spre „a recomanda și acestor persoane dreapta cauză a națiunii române“. Unii dintre deputații români, descurajați de această colindare din Viena la Innsbruck și de aici înapoi la Pesta plecară către casă. Șaguna însă, împreună cu Cipariu și cu Iosif Ighian, protopopul Zlatnei, au rămas în Pesta și au mai stăruit, în diferite cauze, pe lângă miniștri unguri, în favorul Românilor.

În deosebi Șaguna a reușit să intre în legături cu cei mai de valoare conducători ai poporului maghiar: cu contele Stefan Széchenyi, cu Francisc Deák și cu Iosif Eötvös, a căror prietinie a știut s'o folosească tot spre binele neamului și al bisericii sale.

În 2 Decembrie 1848 Ferdinand s'a retras dela cârma împărăției. În locul lui s'a urcat pe tronul împărătesc al Habsburgilor tânărul Francisc Iosif I, promițând tuturor popoarelor din această împărăție „egală îndreptățire pe baza libertății adevărate“, ca astfel „patria să renască în vechea ei mărire, dar cu puteri întinerite“.

Ungurii n'au vrut să recunoască pe Francisc Iosif I, ca rege al Ungariei; ei ascultând de Ludovic Kossuth, au început lupta contra dinastiei și pentru desfacerea Ungariei de Austria.

Șaguna, care se întorsese din Pesta la Sibiu, a chemat pe ziua de 16 Decembrie 1848 mai mulți Români fruntași la o conferință națională. Această conferință a primit cu însuflețire știrea despre suirea pe tron a lui Francisc

Iosif, iar Șaguna a rostit un discurs politic despre însemnătatea spiritului național și liberal, de încheiere rugând pe Dumnezeu, să dea tânărului împărat „sporirea lui Moisi, vitejia lui David și înțelepciunea lui Solomon, ca să fie într'adevăr tată al supușilor săi, sprijin celor necăjiți și învingător peste inimizii lui“.

Această conferință națională, după ce a repetit din nou punctele programului din 3/15 Maiu, a mai cerut desființarea guvernului din Cluj, cumpărarea a 50 000 pusti în socoteala națiunii române, înarmarea unei garde naționale, compusă din 15,000 de Români și dreptul de a se organiza politicește și națiunea română, alegându-și un șef politic.

Abia trecură 2 zile dela ținerea acestei conferințe, când baronul Puchner, comandantul oștirii împărătești din Ardeal, chiamă la o conferință mixtă 21 de fruntași, între cari 7 Români, îndemnându-i să trimeată o deputațiune, care să chieame în ajutor pe Lueders cu oștirea rusească din Prin-

cipatele Române, contra revoluției maghiare. Din Sibiiu au fost trimiși în această misiune nespūs de periculoasă Șaguna și un profesor sas Gottfried Müller.

În prima zi a anului 1849, înfruntând gerul iernei cumplite, pleacă Șaguna la București, însoțit de secretarul său Iacob Bologna și de protosincelul Dionisie Roman, originar din Săliște și care după revoluția din Țara Românească se refugiase la Sibiiu. În București fu primit Șaguna foarte rău; abià la mitropolitul Neofit a putut aflà adăpost pentru scurtă vreme. De aici trebui să plece curând, cu un încunjur mare peste Bucovina și Galiția, la Olmütz în Moravia, unde se aflà atunci curtea împărătească.

În 6 Februarie 1849 a fost primit Șaguna în audiență la tânărul împărat Francisc Iosif I, înaintea căruia rostì în numele națiunii române o pătrunzătoare cuvântare. Această audiență din 6 Februarie 1849 este un moment însemnat în vieța lui Șaguna: atunci a stat pentru întâiaș dată

față cu împăratul Francisc Iosif I. talmăcindu-i răspicăt suferințele și aspirațiunile națiunii române. Infățișarea și cuvintele lui Șaguna au făcut asupra împăratului o impresie bună și trainică. În aceeași zi l-a oprit pe Șaguna la masa împărătească, făcând astfel începutul unei apropieri, care aveà să devină folositoare și pentru unul și pentru altul.

Împreună cu deputații români din Ardeal, Bănat și Bucovina înaintă Șaguna în 25 Febr. 1849 împăratului un memoriu important în care cereà unirea tuturor Românilor din statele austriace într'o singură națiune independentă, cu administrație națională și autonomă, în privința politică și bisericească, cu un șef național politic, șef bisericesc, senat românesc, și cu limba națională în toate afacerile, cari privesc pe Români, iar împăratul să poarte în viitor și titlul de „mare duce al Românilor“.

Francisc Iosif a primit bine și această deputație românească, mulțumind bravei „națiuni române“ pentru „jertfele grele“, câte a adus întru apă-

rarea tronului, și promițându-i, că în curând i se vor împlini dorințele.

Românii din Ardeal aveau încredere în dibăcia și înțelepciunea politică a lui Șaguna, după cum se vede și din frumoasa epistolă scrisă din Sibiiu, în 26 Februarie 1849 de Bărnuțiu și Cipariu, cari roagă pe Șaguna, să unească toate cugetele și lucrările tuturor către unul și acelaș scop al fericirii naționale, dinaintea căreia trebuie să se ascundă toate pasiunile, toate interesele private și toată diferența opiniunilor... și atunci cauza națională va triumfa. Apoi continuă astfel: „Națiunea-ți va rămâne datorare mult, va recunoaște cu plăcere marile servicii, ce ai adus pentru ridicarea ei la rangul, ce i se cuvine, și numele Prea Sfinției Tale îl vor spune părinții copiilor lor, ca să se binecuvinte din generațiune în generațiune“.

La această epistolă răspunde Șaguna (în 24 Martie 1849) că a făcut și va mai face tot, ce îi stă în putință pentru țara și poporul, ale căror su-

ferințe i-au cauzat atâta durere, încât abiã a fost în stare a o mai purtã. „Cât am putut eu să lucrã pentru neamul meu mult iubit — scrie Șaguna — încât am putut să mă străduiesc, las să vă spuie frații compatrioți și deputați. Conștiința îmi e mângăiată... Mângăiați poporul, ca să nu desprezeze, mângăiați-l și nu-l necăjiți!“

Cãtre sfârșitul lui Martie 1849 Ardealul erã perdut pentru dinastia habsburgicã. Rãsculații înaintarã triumfãtori, reușind a cuprinde și cele mai însemnate cetãți dela marginea Ardealului: Sibiiul (în 11 Martie 1849) și Brașovul (în 20 Martie 1849). Numai asupra munților apuseni, apãrați de vitejii ostași ai lui Avram Iancu, nu puturã pune stãpânire.

Și, pe când în vaile Ardealului și în munții sguduți de viforul rãboiului se încrucișau pãraie de sânge, pe când sabia lui Iancu strãluceã biruitoare în vãzduhul înroșit de flãcãrile rãsmiriții, crucea arhierescã și toiagul de pãstor înțelept al lui Șaguna se apropiã tot mai mult de scep-

trul împărătesc. Și, în adânci cuvinte de chibzuială și înțelepciune diplomatică, purtătorul lor deslușă înaintea tânărului împărat dorințele națiunii române, care pe cât de mult a știut răbdă asuprașirile din trecut, tot în aceeaș măsură se știe jertfi pentru tron și patrie, în timpuri de cea mai grea încercare.

Tocmai această iscusință diplomatică a fost ceea ce Kossuth nu i-a putut iertă niciodată lui Șaguna. De aceea, când a ajuns în primăvara anului 1849 la strămoșare și a încercat să se împace cu Avram Iancu și cu Români, făgăduia Kossuth tuturor Românilor iertare, afară de Șaguna, despre care zicea, că „nu poate avea parte de iertare pe acest pământ“. De sigur Kossuth n'ar fi pus condițiunea aceasta, dacă nu simția, că Șaguna e cel mai dibăciu și mai diplomatic conducător al Românilor, după cum știau toți. Această condițiune pusă atunci de Kossuth nu însemnă nici mai mult nici mai puțin, decât: „jertfiți-mi pe cel mai bun conducător al Românilor

și eu mă voiu împacă cu voi.“ E vechea poveste a lupilor, cari s'au împăcat de minune cu turma de oi, după ce au fost înlăturați păstorii și apărătorii turmei.

Kossuth, văzându-și cauza pierdută, în August 1849 părăsi Ungaria, iar armata răsculaților maghiari, condusă de Artur Görgei în 13 August 1849 depuse armele lângă Șiria (Világos) înaintea oștirii rusești, care venise în ajutorul Austriacilor.

Fiind acum revoluția potolită, Șaguna porni către casă, pe aceeaș cale cu încunjur: Galiția, Bucovina, Moldova și Țara Românească. Prin Ungaria i-ar fi fost calea mai scurtă, dar îi erà amenințată viața. La granița Ardealului l-a întâmpinat multime mare de popor și fruntași, cari l-au însoțit până la Sibiiu. Erà mare bucuria celor ce priveau la Șaguna ca la un mântuitor. Iar „eu plângeam cu amar — zice Șaguna — căci prevedeam necazurile noastre; la Sibiiu sosind n'am putut trage în reședință, căci erà tot pustiită și înlocuită cu

prizonieri, ci magistratul mi-a făcut în casele lui Bruckenthal, în strada Urezului, cuartir, unde am petrecut 3 luni până am reparat reședința“.

După potolirea revoluției au trebuit să urmeze ani grei de muncă și încordări, până să se vindece măcar în parte multele rane deschise. Pentru Șaguna îndeosebi, anii revoluției au fost un prilej, pe cât de primejdios, pe atât de însemnat spre a ieși la iveală toată vrednicia lui de arhiereu și conducător politic: îndrăsneala bărbătească în fața situațiilor celor mai critice, încrederea neșovăitoare în viitorul neamului ca și în dreptatea împăratului, iscusința sa diplomatică deosebită, autoritatea hotărâtoare, ce aveà înaintea poporului, și trecerea neobicinuită, de care se bucurà la curtea împărătească din Viena.

În timpul absolutismului (1850-1860) activitatea politică alui Șaguna, ca și a altor bărbați conducători, fu restrânsă. Cu guvernatorii Ardealului, îndeosebi cu principele Carol Schwarzenberg, care a cârmuit 6 ani (1852—1858) în

Ardeal, și cu următorul acestuia principele Lichtenstein, Șaguna trăia în bună preținie și a reușit să-și îndeplinească cu ajutorul lor multe planuri frumoase. Deși guvernul absolutismului erà aspru și aducea multe amărăciuni asupra Românilor, cari și-au vărsat sângele pentru tron și patrie, cu toate acestea poporul nostru i se făceau unele înlesniri, fiind pus și el sub scutul și ocrotirea legilor. Deaceea scrie Șaguna la 1850, că guvernul austriac a făcut în 8 luni mai mult bine pentru Ardeal decât guvernul unguresc și birocrății săsești în 80 de ani, căci „acum toți avem lege, iar atunci numai Românul n'avea“ ... foștilor aristocrați și birocrăți de aceea nu le place acest guvern, fiindcă execută legile și ordinațiunile, pe când dânsii „sunt dedați a aveà legea pe hârtie, și ei după volnicia și placul lor a-și formà apoi legi și după acelea a administrà nouă dreptatea“.

Soartea poporului român s'a îmbunătățit în mod însemnat în timpul acesta, mai ales prin ștergerea io-

băgiei. Deși aceasta se hotărîse încă în 1848 prin legile țării, desființarea iobăgiei a urmat numai la 1854, după ce prin patenta împărătească (din 21 Iulie 1854) împăratul „a ridicat pentru totdeauna iobăgia“. În multe procese, ce s'au iscat între țărani și între foștii proprietari de pământ, stăruințele necurmuate ale lui Șaguna au reușit nu odată să încline cumpăna dreptății pe partea poporului nostru. Poporul recunoscător a înțeles binefacerile de acest fel ale lui Șaguna și i-a eternizat meritele în mai multe tradiții populare duiioase, din cuprinsul cărora se vede, că ștergerea iobăgiei a rămas în amintirea poporului mai mult ca o vrednicie personală a lui Șaguna.

În vara anului 1860 a petrecut Șaguna timp mai îndelungat în Viena, unde a fost invitat de împăratul, ca să ia parte la consfăturile senatului imperial. Acî și-a ridicat Șaguna cuvântul pentru drepturile bisericii și ale poporului. La începutul anului următor a condus ca președinte, conferința

națională politică a Românilor întruniți la Sibiiu, apoi a luat parte la conferința mixtă din Alba-Iulia, unde s'au întrunit Români, Maghiari și Sași spre a se sfătui împreună asupra trebilor politice ale Ardealului. Acî a spus Șaguna, că cea mai de căpetenie dorință a Românilor este să ajungă ei „la acea stare de libertate și luminare, la cari celelalte națiuni au fost ajuns mai de înainte“, să fie părtași la o vieată constituțională-politică, prin care să li se asigure vieăta, onoarea și averea, precum și egala îndreptățire cu privire la religia și naționalitatea lor, la cultura și întrebuintărea limbii lor naționale. In 1863 a condus Șaguna congresul național al Românilor întruniți la Sibiiu, apoi ca deputat al cercului Săliște a luat parte la dieta ardeleană din Sibiiu, precum și la senatul imperial din Viena, apă-rând peste tot locul cu vrednicie și cu străduință drepturile naționale și politice ale Românilor. Intre anii 1861—1865 vieăta politică a Românilor ardeleni începuse a luă un avânt fru-

mos. Toți erau plini de nădejdi mari pentru viitor, mai ales că și din Viena, din partea ministrului Schmerling, li se promitea tot sprijinul, precum și din partea împăratului. Dela 1865 încoace însă politica din Viena a început a se schimbă în favorul Ungurilor. Ca să le facă acestora pe voie, s'a convocat o dietă la Cluj, unde s'a adus hotărîrea, ca Ardealul să nu mai fie o țară de sine stătătoare (autonomă), ci să se unească cu Ungaria, ceea ce s'a și întâmplat. Iar împăratul, după ce au fost bătute oștirile austriace din partea Prusilor, s'a împăcat cu Ungurii și în 8 Iunie 1867 s'a încoronat ca rege al Ungariei, iar peste 12 zile legile votate în dieta din Sibiiu au fost desființate.

Aceasta a fost o grea lovitură pentru Românii ardeleni. Mulți așteptau, ca Șaguna să se pună în fruntea unei mișcări de protestare. El însă prevăzând, că o astfel de mișcare nu ar putea să aibă nici un rezultat decât doar compromiterea cauzei naționale, sfătuiă pe conducătorii Românilor, să

între în dieta din Pesta și să lupte acolo mai departe pentru drepturile naționale și politice. Șaguna aveà destulă încredere în puterea de viață a poporului român și erà convins, că acesta își va puteà croi o soartă și un viitor mai bun chiar și dacă cârmui-torii țării vor cercà să-l împiedece. Deaceea scrià într'o epistolă a sa cătră Ioan Pușcariu (20 Iunie 1865): „noi nu avem alta să facem decât să ne gândim la ouăle, cari rămân naturii lor consecvente, fără privire la cloca, sub care se pun ele la clocire. Ouăle raței puse sub găină, dau pui de rață, iar cele de găină, puse sub curcă dau pui de găină, etc. Așà și noi totdeauna trebuie să rămânem Români, fie cum va fi regimul și maxima lui. Se înțelege de sine, că precum până acum, așà și spre viitor ne vom țineà cu credință neclintită de împăratul și regimul lui legiuit și că de ori ce regim revoluționar ne vor ferì... așà dară toată doctrina mea o reduc la proverbul nostru: *ta și taci!*“.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

Întemeiată la 1861 de marii metropoliți Andreiu Șaguna dela Sibiiu și Alexandru Sterca-Șuluțiu dela Blaj, de frunțașii neamului nostru de atunci: Timoteiu Cipariu, George Barițiu cavalier I. Pușcariu, baron Vasile Pop, Dr. I. Rațiu, Iacob Bologna ș. a. cu scopul de a înainta cultura poporului român prin tipărire de cărți bune și folositoare, a înființat și va înființa și susține biblioteci populare în fiecare comună, biblioteci regionale în fiecare centru de despărțământ și o bibliotecă mai mare centrală; a întemeiat și va întemeia și susține muzee regionale în centrele despărțămintelor, pe lângă un mare Muzeu Central; a ridicat și va ridica și susține case naționale în toate comunele românești; a aranjat și va aranja expoziții etnografice (de porturi, de jocuri naționale etc.), de agricultură, de grădinărit, pomărit, de copii, industriale, artistice ș. a.; a ținut și va ține conferințe și prelegeri populare; a acordat și va acorda premii și burse (stipendii); a înființat și va înființa bănci populare, cooperative ș. a.; a instruit și va instrui pe analfabeți (pe ceice nu știu ceti și scrie). «Asociațiunea» e împărțită în despărțăminte (cercuri), iar acestea în comune sau agenturi. 4 persoane pot face o agentură și cere prin directorul despărțământului o bibliotecă dela

Asociațiune, Sibiiu, str. Șaguna 6.

Abonați publicațiile „Asociațiunei“

„TRANSILVANIA“

Cea mai veche revistă românească din Ardeal

Apare lunar sub îngrijirea d-lor

Andrei Bârseanu și Ioan Georgescu

cu sprijinul celor mai de seamă scriitori români de pretutindeni. Publică: poezii, romane, teatru, istorie, știință pe înțelesul tuturor, :: studii, dări de seamă, notițe, cronici ș. a. ::

Costul abonamentului anual:

pentru membrii «Asociațiunei» 50 Lei
pentru nemembrii 70 Lei

Cea mai răspândită publicațiune populară

„BIBLIOTECA POPORALĂ :: A ASOCIAȚIUNEI“ ::

apare lunar și e îngrijită de secretarul literar al «Asociațiunei», dl Ioan Georgescu, cu sprijinul celor mai buni scriitori pentru popor.

Costul abonamentului anual:

pentru membrii «Asociațiunei» 25 Lei
pentru nemembrii 35 Lei